

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Suomen Elokuvaohjaajaliitto SELO ry kiittää mahdollisuudesta lausua raportista.

Raportissa on onnistuttu kuvaamaan kulttuurin nykytilanne ja ahdinko. Raportissa tuodaan myös hyvin esille luovan alan lisäarvo kansalaisille, hyvinvoinnille, taloudelle ja työllisyydelle. Raportissa ehdotetut toimenpiteet ovat kannatettavia, mutta esitämme lausunnossa muutaman huomioonotettavan seikan lisää.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

1. Hallitus antaa vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon
2. Kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevä ministeriryhmä muodostetaan ja siitä tehdään pysyvä käytäntö
3. Lisätään kulttuurialan rahoitusta valtion talousarviossa yhteen prosenttiin ja valtion ja kuntien rahoituksen yhteisvaikutusta sekä kehitetään kannustimia yksityisen rahoituksen houkuttelemiseksi vahvistamaan kulttuurisektorin taloutta.
4. Tekijöiden tekijänoikeuksien ja neuvotteluaseman vahvistaminen: toteutetaan DSM-direktiivin implementointi, seurataan sen vaikutuksia ja valmistellaan kansallinen nk. toinen paketti tekijänoikeuksien kansalliseksi kehittämiseksi
5. Varmistetaan freelancereiden sosiaaliturva ja työehdot: vahvistetaan kollektiivista sopimista, luovutaan tekijänoikeuskorvauksien huomioimisesta ansiosidonnaisen sovittelussa, etsitään keinoja kestävien työolosuhteiden luomiseksi.

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Raportin toimenpide-esitykset kulttuuripoliittisesta selonteosta sekä kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevän ministeriryhmän muodostamisesta ovat hyvä alkua. Raportin toimenpiteet tulee saada sisällytetyksi seuraavaan hallitusohjelmaan, jotta esitykset toteutuisivat mahdollisimman hyvin. Tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää huolehtia kulttuurialan järjestöjen rahoituksesta, jotta järjestöillä olisi riittävästi resursseja pitää keskustelua yllä toimenpide-esitysten tärkeydestä sekä valvoa esitysten toteutumista.

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuuri läpäisee koko yhteiskunnan, mutta politiikassa se on jätetty marginaaliin. Kulttuuripolitiikka pitää nostaa raportissa esitetysti tulevien hallitusten kunnianhimon kohteeksi.

Kulttuuripoliittista selontekoa valmisteltaessa eri taiteenaloja tulee kuulla ja huomioida tasapuolisesti. Taiteenaloilla on hyvin erilaiset realiteetit ja ansaintatavat, joten taiteenaloja ei voida niputtaa. Selonteossa tulee selvittää taiteellisen työn mahdollisuudet ja uhat Suomessa niin itsenäisesti työtään tekevien, työsuhteisten työntekijöiden kuin yrittäjinä toimivien taiteilijoiden näkökulmasta. Selonteossa tulee selvittää keskeisimmät haasteet ja esteet kestävän toiminnan kehittymiselle ja riittävän vakaan elinkeinon saavuttamiselle.

Kulttuuripolitiikka tulee saada näkyväksi poikkihallinnollisesti sekä valtion että kuntien päätöksenteossa.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuuribudjetin nostaminen 1 % valtion budjetista tulee toteuttaa. Samalla tulee kuitenkin varmistaa, että kunnat huolehtivat kulttuurin edistämistehtävästään, ettei käy niin, että samalla kun valtio nostaa omaa kulttuuribudjettiaan, kunnat pienentävät omaansa.

Kaikki keinot, joilla kulttuurin yksityistä rahoittamista tehdään houkuttelevammaksi ovat tervetulleita. Hyvä esimerkki tästä on ollut av-tuotantotuki, joka on omalta osaltaan vahvistanut sekä kansainvälistä rahoitusta että kannustanut yksityisiä sijoittajia.

Kannatamme rahaston kehittämistä ja verovähennysoikeutta yksityisille lahjoituksille.

Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Raportissa on osuvasti ilmaistu monessakin kohdassa, miten tärkeitä hyvinvoivat ja ammattitaitoiset tekijät ovat sille, että syntyy korkeatasoista kulttuuria ja sisältöjä.

Ehdotetut rahoitusmallit ovat kannatettavia, erityisesti AVMS-direktiivin implementoiminen siten, että siitä tuloutuu kotimaisten sisältöjen hyväksi 20 miljoonaa euroa.

Huomautamme kuitenkin, että sekä uusien että vanhojen rahoitusmallien vaikutusta taiteilijoiden työskentelyolosuhteisiin ja toimeentulomahdollisuuksiin tulisi seurata ja tilastoida nykyistä kattavammin. Varsinkin kun merkittävää julkista tukea osoitetaan myös aloille, joilla toimivat yritykset ovat kansainvälisesti omistettuja ja tekevät julkisesti tuetuilla sisällöillä liiketoimintaa, on hyvä varmistaa, että Suomessa toimivien taiteilijoiden työskentelyolosuhteet ja ansaintamahdollisuudet ovat asiallisia ja reiluja.

Av-teosten julkinen ja yksityinen rahoitus ovat vahvistuneet viime vuosina merkittävästi. Business Finlandin mukaan tv-sarjojen budjetit ovat ainakin kolminkertaistuneet. Av-tekijöiden (esim. käsikirjoittajat, ohjaajat, näyttelijät) työskentelyolosuhteet tai toimeentulo eivät kuitenkaan ole kehittyneet vastaavalla tavalla vaan päinvastoin. Tekijöitä edustaville järjestöille raportoidaan heikentyneistä työolosuhteista, pienentyneistä tuloista ja siitä, että työ tehdään aikaisempaa tiukemmilla aikatauluilla. Tilanteen korjaamiseksi tulee selvittää keinoja, kuinka julkisen rahoituksen myöntäminen voidaan sitoa nykyistä paremmin av-tuotannon kestäviin työolosuhteisiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuri- ja taidepolitiikan osaston tekijänoikeuden vastuualueen henkilöstöresurssia tulisi lisätä. Tekijänoikeusasioiden merkitys on laajentunut ja laajenee edelleen. Samalla tekijänoikeuskysymykset ovat myös kansainvälistyneet ja monimutkaistuneet. Suomessa ei ole vuosikausiin pystytty edistämään kansallista lainsäädäntöä. Tarvitsemme lisää osaavaa henkilökuntaa, jotta pystymme kilpailukykyisinä kansainvälisen ja nopeasti muuttuvan digitaalisen kehityksen mukana.

DSM-direktiivin kansallisen implementoinnin vaikutuksia tulee seurata: Toteutuuko direktiivin tarkoitus vahvistaa tekijöiden neuvotteluasemaa vai tarvitaanko lisämuutoksia. Lisäksi Suomessa tulee selvittää kansallisen lainsäädännön tarpeita valmistella nk. toinen paketti tekijänoikeuslainsäädännön kehittämiseksi.

Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kannatamme esitettyjä toimenpiteitä tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden sosiaaliturvan parantamiseksi, mutta toimenpide-esityksistä puuttuvat toimenpiteet freelancereiden neuvotteluaseman parantamiseksi sekä toimenpiteet tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.

Freelancereiden neuvotteluasemaa tulee vahvistaa, sekä työn tekemisen että tekijänoikeuksista sopimisen osalta. EU:n komissio on vahvistanut freelancereiden ja itsensätyöllistäjien oikeuden sopia työnsä tekemisen ehdoista ja tekijänoikeuksista työehtosopimuksilla tai muuten kollektiivisesti. Suomen tulee varmistaa, ettei lainsäädäntö estä tämän neuvottelu- ja sopimisoikeuden toteuttamista. Suomessa on esim. audiovisuaalisella alalla (tv- ja elokuvat) muuta Eurooppaa ja varsinkin Pohjoismaita heikompi sopimisen kulttuuri. Tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden neuvotteluasemaa tulisi vahvistaa luomalla rakenteita, jotka kannustaisivat sopimusosapuolia neuvottelemaan työn tekemisen ehdoista ja tekijänoikeuksista kollektiivisesti.

Julkinen rahoitus av-tuotannoille tulisi sitoa nykyistä tiiviimmin kestäviin työskentelyolosuhteisiin.

Hallituksen 11.2.2022 tekemä päätös, jonka mukaan luovutaan tekijänoikeuskorvauksien sovittelusta työttömyysturvassa, on erittäin tervetullut muutos. Tekijänoikeustulot eivät kerrytä työttömyysturvaa, mutta työttömyyskorvausta maksettaessa vähentävät sitä. Korvausten maksu tapahtuu yleensä pitkän ajan päästä siitä, kun teokseen liittyvää työtä on tehty.

Muutosta valmistellessa tulee varmistaa, että se kohtelee kaikkia tekijänoikeuskorvauksia tasapuolisesti. Kaikilla taiteenaloilla ei ole toimivia kollektiivisia ratkaisuja eikä kaikkia tekijänoikeustuloja makseta tekijänoikeusjärjestöjen kautta. Esim. av-alalla osa tekijänoikeustuloista maksetaan suoraan tuotantoyhtiöistä, Ylestä tai jonkin muun kuin tekijänoikeusjärjestön (esim. liiton) kautta. Eri taiteenaloja ei saa asettaa epätasa-arvoiseen asemaan sen vuoksi, ettei kaikilla ole yhtä hyvin toimivia tekijänoikeusjärjestelmiä.

SELO kannattaa Näyttelijäliiton esitystä työkorvauksen käytön rajaamisesta luento- ja kokouspalkkioihin.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kannatamme esitystä.

Silvennoinen Kaarina
Suomen Elokuvaohjaajaliitto ry